

Poimenovanja v zoologiji in kitajske čebele

Janez Gregori*

Vesel sem bil prispevka g. Anžeta Sobočana, ki je v Slovenskem čebelarju, št. 2, februar 2010, pisal o poimenovanju kitajskih čebel. To je dokaz, da se še kdo poglobljeno zanima za slovenska imena čebel in skuša narediti red na tem področju. Avtor omenja napake in nedoslednost glede slovenskega poimenovanja vrste *Apis cerana* in podvrste *A. c. heimifeng* v dveh pred nedavnim objavljenih delih, to je v prispevku v knjigi *Slovensko čebelarstvo v tretje tisočletje 1. del* in v *Čebelarjem terminološkem slovarju*. Za podvrsto *Apis cerana cerana*, ki je v slovarju ni in v naši literaturi še ni bila omenjena, predlaga poimenovanje »kitajska čebela«, za podvrsto *A. c. heimifeng* pa poimenovanje »črna kitajska čebela«. Pri obeh omenjenih delih sem sodeloval kot avtor oz. soavtor te tematike, zato bom skušal pokazati, da le ni tako hudo, kot je zapisal kritik, in da ni vedno tako, kot je včasih videti na prvi pogled.

Izrazil bom priložnost in nekoliko obširneje pojasnil, kako pravzaprav nastajajo imena, tako znanstvena kot v našem primeru slovenska, saj čebelarje to gotovo zanima. Znanstveno ime neke vrste ali podvrste je točno določeno in se ga je treba strogo držati. In kako to nastane? Opisi živalskih vrst so veljavni od leta 1758, ko je Karl Linné izdal svoje znamenito delo *Systema naturae* (Naravni sistem) in uveljavil dvojno poimenovanje: prvo ime pomeni rod, drugo vrsto. V tem delu je opisal tudi čebelo in ji dal ime *Apis mellifera* (to pomeni čebela, ki prenaša med ali medonosna čebela). Seveda pa čebele ni opisal samo Linné, ampak so jo opisali tudi številni drugi raziskovalci čebel, saj je bila vrsta že prvotno razširjena na velikanskih prostranstvih Evrope, Afrike in Male Azije. Med drugimi jo je leta 1770 opisal tudi pri nas živeči J. A. Scopoli ter ji dal znanstveno ime *Apis cerifera* (to pomeni »voskonosna« čebela). Pod različnimi imeni so čebelo opisovali še številni drugi. Ko so raziskovalci ugotovili, da se različne izolirane populacije medonosnih čebel razlikujejo med seboj, so jih začeli opisovati kot podvrste ali rase (trojno poimenovanje), po večini pa so jih poimenovali po imenu njihovega delnega ali celotnega območja razširjenosti. Tako je A. Pollmann leta 1879 opisal čebeljo podvrsto pod imenom *Apis mellifera carni-*

ca, to je kranjska medonosna čebela ali skrajšano kranjska čebela. Med drugimi jo je leta 1900 opisal tudi Koschevnikov (Koževnikov) in jo poimenoval *A. m. carniolica*.

Sčasoma se nabere veliko opisov in imen, stanje pa postane vse manj pregledno. Potem se dela loti strokovnjak ali skupina strokovnjakov, ki se na tematiko najbolje spoznajo in s tako imenovano revizijo naredijo red. Obvelja znanstveno poimenovanje tistega avtorja, ki je korektno naredil prvi opis, preostala imena pa so sopomenke ali sinonimi. Če pogledamo v delo M. Engla (ki ga omenjava oba z g. Sobočanom), je samo pri medonosni čebeli in njenih podvrstah v sinonimiki več kot 90 opisov različnih avtorjev. Revizija mora biti narejena strogo po navodilih Mednarodnega kodeksa za zoološko poimenovanje (*International Code of Zoological Nomenclature*, zadnja izdaja 1999).

Z domačimi, slovenskimi imeni je nekoliko drugače. Za znane vrste ali podvrste živali so ta, rečemo lahko, »zgodovinskega« nastanka, za manj znane pa je treba ime »skovati« na novo. To je treba narediti, čeprav je to početje včasih dvomljivo, predvsem pri prevodih iz tujih jezikov, pri katerih je od prevajalca odvisno, kako skrbno se odloči za ime. Odločitev lahko temelji na prevodu znanstvenega imena, na imenu kakšne telesne posebnosti določene vrste živali ali pa preprosto na prevodu iz tujega jezika. Kot ime podvrste so tudi pri slovenskih imenih po večini uporabljeni geografski pojmi.

Javanske čebele *Apis cerana javana*, Lombok pri otoku Bali, Indonezija

* prof. biol., Prirodoslovni muzej Slovenije

In s temi vprašanji smo se srečavali pri pripravi terminološkega slovarja. Bežno naj omenim, kako je potekalo delo glede slovenskih imen vrst in podvrst čebel. Iz pomembnejših čebelarških del, knjig in Slovenskega čebelarja, smo izpisali vsa imena, uporabljena od druge svetovne vojne do zdaj. Pri različnih čebeljih vrstah in podvrstah se je nabralo kar nekaj različnih imen, za številne pa slovenskih imen sploh ni bilo, zato se je bilo treba odločiti, kot je menila skupina za pripravo slovarja, za najprimernejša imena. V slovarju je bilo treba zapisati tudi druga že uporabljena imena in jih navesti kot sinonime.

Ob omejenem znanju je bilo delo opravljeno po najboljših močeh, vendar nikjer ni zapisano, da so ta poimenovanja dokončna. Dober poznavalec neke skupine čebel je vedno dobrodošel, da tudi pri slovenskih poimenovanjih predlaga boljše rešitve. Ker je bila to prva izdaja terminološkega slovarja, se bodo pri tisočih zapisanih geslih gotovo pojavljale napake, ki jih je potrebno popraviti v naslednji izdaji.

Če nečesa v slovarju ni (ker tega ni bilo tudi v pregledani literaturi), bi težko rekli, da gre za napako, temveč kvečjemu za pomanjkljivost. Tisto, kar je v slovarju zapisano, pa je treba natančno prebrati, preden izrečemo očitek o nedoslednosti in »nadaljevanju zmede na tem že tako kaotičnem področju«. V knjigi Slovensko čebelarstvo za tretje tisočletje 1. del je za vrsto *Apis cerana* zapisano ime azijska čebela, v terminološkem slovarju pa prav tako: na str. 247 je pri imenu *Apis cerana* puščica (glej) na azijsko čebelo, pri geslu azijska čebela (str. 26) pa je razlaga, da je to *Apis cerana*, med sinonimi pa je (logično) navedeno tudi ime vzhodna čebela. Na strani 77 je kitajska čebela razložena pač v smislu pojmovanja te podvrste v slovarju – je pa res, da bi namesto »vzhodna čebela« moralo biti zapisano »azijska čebela« (to pomanjkljivost očitam samemu sebi).

Zdaj pa k poimenovanju kitajskih čebel. Žal mi kar štirje viri, ki jih navaja g. Sobočan, niso dosegli, ker so napisani v kitajščini, ta pa mi je španska vas. Verjamem mu, da Kitajci vrste in podvrste poimenujejo tako, kot je zapisal, zato se lahko osredotočim samo na ta zapis.

Fabricius je vrsto *Apis cerana* opisal že daljnega leta 1793, pet let pozneje pa še pod imenom *Apis indica*. Zato ima zmeda v slovenskem poimenovanju te vrste že dolgo brado. Stari zapisi jo imenujejo indijska čebela, pozneje pa se je začelo pojavljati tudi poimenovanje vzhodna čebela, dokler ni po številu

zapisov prevladalo poimenovanje »azijska čebela«. To poimenovanje ni najbolj posrečeno, ker je uporabljen geografski pojem. Bolje bi jo bilo poimenovati po kateri od njenih lastnosti. Poimenovanje »cerana« je verjetno v povezavi z voskom (lat. cera pomeni vosek). Razširjenost azijske čebele je zelo velika, saj živi v velikem delu osrednje in južne Azije ter skoraj v celotnem jugovzhodnem delu te celine. Z razpoznavo podvrst nastanejo kitajska azijska čebela *A. cerana cerana* (prav, naj bo njeno ime »kitajska čebela«, vendar jo Engel imenuje »vzhodna čebela«!), indijska azijska čebela *A. c. indica*, japonska azijska čebela *A. c. japonica*, javanska azijska čebela *A. c. javana* in tako naprej. Da ne ponavljamo vrstnega imena, jih imenujemo kitajska, indijska, japonska, javanska itd. čebela. Če na Kitajskem živijo še druge samostojne podvrste, potlej mora biti poleg njihovega podvrstnega imena zapisano vrstno ime, to je »azijska«, in ne podvrstno ime »kitajska«. Torej hainanska azijska čebela, himalajska azijska čebela, črna azijska čebela ali na kratko hainanska, himalajska in črna čebela. Zadnje Engel res imenuje »črna kitajska čebela«, vendar imena »kitajska« ne uporablja za nobeno drugo na Kitajskem živečo podvrsto in ime ni že »zasedeno«, kot je po predlogu g. Sobočana to zdaj v slovenščini. Ker se ime »črna čebela« že pojavlja kot sinonim za temno čebelo (*Apis mellifera mellifera*), je treba najti drugačno rešitev. Glede na razširjenost obravnavane črne čebele bi bilo po mojem znanju najbolj točno in nezamenljivo ime »sečuanska čebela« *A. c. heimifeng*. Pa še lepo se sliši. V uvajanju novega imena »tibetanska čebela« za podvrsto *A. c. skorikovi*, kot ga je zapisal g. Sobočan, ne vidim smisla, saj že obstaja ime »himalajska čebela« (tako kot v angleščini), za njeno razširjenost pa Engel pravi, da se pojavlja vzdolž himalajskega gorstva, na višini od 1900 do 4000 metrov.

Podatek, da je pred 3000 leti na Kitajskem živele samo podvrsta *Apis cerana cerana*, bi bilo težko dokazati, prav tako kot bi bilo težko dokazati ugovor na to, da so podvrste tedaj že bile, vendar niso bile prepoznane. Seveda pa imajo kitajski čebelarji in znanstveniki vso zgodovinsko pravico, da sami poimenujejo svoje čebele tako, kot se njim samim zdi najprimerneje. G. Sobočanu zagotavljam, da nisem skušal zbijati cene kitajski avtohtoni čebeli. Moja želja je, da bi naredili čim preglednejši red v slovenskem poimenovanju čebel, tako da bi z zapisom imena neke vrste ali podvrste natančno vedeli, za katero čebelo gre, in izključili vsakršne pomote. ■

Refraktometri za merjenje vlage v medu po ceni 62,60€/kos z DDV.

Naročila na info@ekokult.com ali na **041 341 943**.
Dostava tudi po povzetju.

